Саха Өрөспүүбүлүкэтин Үөрэҕин Министиэристибэтэ

Дьаанҕы улууһун Дулҕалаах нэһилиэгэ

И.И.Котельников аатынан Дулҕалаах орто оскуолата

“Норуот үгэстэригэр тирэҕирэн уол оҕону иитии“

Толордо: И.И.Котельников аатынан Дулҕалаах орто оскуолатын алын кылааһын учуутала Кривошапкина Т.В.

Дулҕалаах, 2021

Саха киһитэ оҕотун бэйэтин аттыгар ильдэ сылдьан олоҕун устата иитэ-такайа сылдьар. Ол иһин үйэлэр тухары мунньуллубут норуоттарын баай үгэһин иитиэхтээн илдьэ сылдьаллар. Ол үгэстэри туһанан уолаттары ииттэххэ үтүө түмүктээх буолуо дии саныыбын.

Уус-уран айымньыларга норуоппут үтүө үгэстэринэн оҕолорун хайдах иитэллэрин, үөрэтэллэрин болҕомтоҕо ылан олоҕу кытта сэргэ тутан тэҥнээн көрүөххэ наада.

Билигин болҕомтону ордук уол оҕону иитиигэ ууруохха наада дии саныыбын. Олох дьалхааныгар уол оҕо,эр киһи ордук бэринимтиэ.

Уол оҕо лоп- бааччы, дьоһуннаах, түс –бас тыллаах, сиэрдээх кэпсээннээх, тыла олохтоох, туттара -хаптара эрэллээх, санаата күүстээх, инникигэ сыаллаах- соруктаах буолуохтаах.

Уол оҕо- норуот кэскилэ. Норуот дьылҕата, сырдык ыра санаата уолаттартан тутулуктаах. Ол да иһин саха өһүн хоһоонноругар “Уол оҕо биир күн ат өрөҕөтүгэр, биир күн ат уорҕатыгар” , “Тимир уһаарыллан тимир буолар, уол оҕо эриллэн эр бэрдэ буолар” диэн мээнэҕэ суруллубатах буоллаҕа.

Уол оҕо сиригэр- уотугар хаһаайын, аҕа баһылык буолуохтаах диэн өйдөбүлү иитиэхтээхпит дии саныыбын. “Уол оҕо төрөөтөҕүнэ куруҥҥа суор үөрэр” диэн этэллэр уос номоҕор. Уол оҕо дойдутун иччилиир, дьиэ уот туттан олохсуйар. Бу улахан эрэли уол оҕо толоруох тустаах.

Былыргы өбүгэлэрбит олоххо дириҥник олохсуйбут үтүө үгэстэрдээхтэр.

-Саха киһитэ ыалдьытымсах;

-Саха киһитэ кэһиимсэх;

-Кырдьаҕаһы ытыктааһын;

-Үлэҕэ үөрэтэр үгэстэр;

- Айылҕаҕа сүгүрүйэр, айылҕаны таптыыр үгэстэр ;

-Уруурҕаһыы;

-Төрөөбүт тылы, омугу таптыыр үгэс.

Ити үгэстэри тутуһан дьиэ кэргэҥҥэ оҕону иитии туһунан “**Аҕатын туйаҕын хатарбыт”** диэн өс хоһооно баар. Дьиэ кэргэн бэйэтэ туспа үтүө

сиэрдээх, оҕолорго, сиэннэргэ бэриллэн иһэр үгэстэрдээх буоллаҕына, ыччаттара ону утумнууллар. Онно тирэҕирэн хас биирдии дьиэ кэргэҥҥэ үтүө үгэс, дьарык олохсуйар. Хас биирдии эбэ, эһэ, ийэ, аҕа оҕолоругар үтүө холобур буолуохтаахтар. Мин бииргэ төрөөбүт эдьиийим кэргэнинээн 5 уол оҕону улаатыннарбыттара, киһи-хара оҥорбуттара. Билигин уолаттар бары үтүө үлэһит дьон буолан дьон ытыктабылын ыланнар үлэлии-хамсыы сылдьаллар.

Уол оҕо төрөппүттэрэ иипит үтүө холобурдарыгар , норуотун төрүт итэҕэлигэр, үгэһигэр, сиэригэр тирэҕирэн саха бастыҥ уолана, ыал аҕа баһылыга буолан улаатыахтаах.

Норуотун төрүт итэҕэлин, үгэстэрин билэр, онно иитиллибит киһи олоххо буолбут түгэннэртэн, аахпыт айымньылартан элбэҕи ситиһэр, кыайыылаах-хотуулаах буолар эбит.